

WAT HOREN WIJ?

Erfgoed beleven en maken

- Groep 3

Geluiden kunnen 'zintuiglijk erfgoed' zijn. Waarom en hoe roepen geluiden herinneringen op? Welke geluiden willen we bewaren? Welke geluiden zijn al verdwenen en waarom gebeurt dat?

De erfgoedwijze bril

Ook geluiden kunnen erfgoed zijn. Geluiden kunnen sterk verbonden zijn met onze herinneringen en zijn daarnaast verbonden aan de voorwerpen die ze voortbrengen. Geluiden zijn vaak ook onontkoombaar: ze dringen je oren binnen zonder dat je erom gevraagd hebt. Zeker als het geluiden zijn op openbare plaatsen, zoals de muziek van de beiaard, het slaan van kerkklokken, en, in vroeger tijden, fabriekssirenes. Dat laatste geluid is een zeldzaamheid geworden. Over kerkklokken, vroeger zo gewoon en alomtegenwoordig, wordt inmiddels her en der strijd geleverd: ze houden mensen uit de slaap. Maar dat is tegen het zere been van mensen die vinden dat dit geluid onlosmakelijk verbonden is met ons land en onze cultuur. Overal zijn initiatieven voor websites met 'verdwenen geluiden', zoals dat van de ouderwetse telefoon. Maar een geluid op een site is niet hetzelfde als een geluid in het echt. Dingen verdwijnen en geluiden ook. In deze lessen onderzoek je met de leerlingen waarom en hoe geluiden positieve of negatieve gevoelens kunnen oproepen, jullie luisteren naar verdwenen geluiden en vragen je samen af, welke geluiden van nu jullie zouden willen bewaren.

Inhoud van deze handleiding

De lessen	3
Introductie.....	3
Geluiden verdwijnen	3
Geluiden missen	3
Geluiden en herinneringen.....	4
Geluiden bewaren	4
Onze eigen geluiden.....	4
Evaluatie & reflectie:	4
Bijlage 1	5

Leerdoelen

- De leerlingen leren dat geluiden (kunnen) horen bij een bepaald tijdperk
- De leerlingen leren dat geluiden (dus) kunnen verdwijnen
- De leerlingen leren dat mensen sommige geluiden willen ‘bewaren’
- De leerlingen leren dat je met elkaar van mening kunt verschillen over welke geluiden de moeite van het bewaren waard zijn.

Materialen, behorend bij deze lessen:

- Deze handleiding

Noot voor de leerkracht

De onderstaande lessuggestie is modulair opgebouwd. Je kunt de onderdelen van deze les heel goed in een andere volgorde doen. De aard van de introductie en de overgangen tussen de verschillende onderdelen veranderen dan natuurlijk. De leerkracht kan dit zelf aanpassen.

Het belangrijkste verschil is:

1. Beginnen met de eigen ervaringen van leerlingen: welke geluiden ken je? En vandaaruit verder naar bekende / oude geluiden.
2. Beginnen met het beluisteren van opnames van geluiden; vandaaruit kun je kiezen tussen:
 - a. Beginnen met opnames van geluiden van nu of
 - b. Beginnen met opnames van verdwenen geluiden. (dus: ga je vanuit het nu terug in de tijd, of begin je juist met vroeger en ga je naar het nu).

Optie 2 is vooral handig als je leerlingen hebt die niet zo zelfstartend zijn en die beter op gang komen door voorbeelden.

In het onderstaande lesvoorbeeld kiezen we voor optie 1.

De lessen

Introductie

Vraag aan de leerlingen: Welke geluiden ken je? Bijvoorbeeld... hoe klinkt het als je de wc doortrekt? Hoe klinkt het als er een auto langsrijdt? Hoe klinkt het als de kat spint? Als de telefoon gaat? Als de wind door de boom op het schoolplein waait? Doe de geluiden na met de hele klas (met je stem).

Je kunt de introductie uitbreiden met een geluidenspel. Een paar leerlingen maken een geluid met materialen uit de klas (bijvoorbeeld: schrapen met de stoel, bladzijden omslaan, een pen die valt, papier scheuren, een prop maken) en de andere leerlingen, die niet mogen kijken, moeten raden wat het is.

Vraag ten slotte aan de leerlingen of er geluiden zijn die ze heel fijn vinden en waarom dat zo is. En of er geluiden zijn die ze niet fijn vinden, en waarom dat zo is. Dit kan liggen aan de aard van het geluid (het klinkt mooi of juist heel schel en naar), maar het kan ook liggen aan iets anders. Sommige geluiden doen je ergens aan denken. Misschien is het slaan van het klokje bij oma en opa een fijn geluid, omdat je graag bij hen bent. Misschien is het geluid van papa of mama die staat te koken, een gezellig geluid.

Geluiden verdwijnen

Luister samen met de leerlingen naar verdwenen geluiden: geluiden van heel vroeger (bijvoorbeeld een stoomtrein) en ook geluiden van best wel kort geleden, zoals het geluid van een inbelmodem of een nokia of een oud computerspelletje. Je kunt hier eventueel zelf invullen: ik ken dit geluid nog! En nu is het weg!

- Op <https://soundcloud.com/beeldengeluid> zijn verdwenen geluiden te vinden. Maar er is hier heel veel te vinden, ook heel veel radio-opnames en de zoekfunctie helpt je niet verder. Daarom vind je in **bijlage 1** links naar een aantal bruikbare geluiden.
- Op <http://savethesounds.info/> vind je voornamelijk elektronische (bijvoorbeeld van de computer) geluiden. Deze geluiden zouden wat dichterbij de leerlingen kunnen staan, want ze zijn nog helemaal niet oud. De site wordt echter waarschijnlijk niet meer onderhouden, want de verbinding is niet beveiligd. Maar met die waarschuwing erbij is deze site wel zeer de moeite waard.
- Anders is <https://www.conservethesound.de/> ook een heel mooie site waar je geluiden (mét afbeeldingen erbij) kunt zoeken.

Praat er met de leerlingen over dat die geluiden, die eerst heel gewoon waren, nu niet meer gehoord worden. Want de dingen die die geluiden maken, worden niet meer gebruikt.

Sommige mensen vinden dat erg jammer, want ze vinden die geluiden leuk, fijn of mooi. Waarom dat is, hebben jullie (ook) al besproken in de introductie. Soms is een geluid misschien niet echt mooi, maar krijg je er wel leuke of fijne gedachten van!

Geluiden missen

Vraag aan de leerlingen welke geluiden nooit zullen verdwijnen volgens hen. En welke zullen wel verdwijnen? En waarom dan? Zal het geluid van een toetsenbord verdwijnen? Van een auto die langsrijdt? Van de schoolbel? En van andere dingen die specifiek zijn voor deze klas, deze kinderen? Vul dit zelf in.

Vraag: zou je dat geluid dan missen? Kennen de leerlingen geluiden van vroeger toen ze klein waren, die ze nu niet meer horen? Bijvoorbeeld van een mobiele met muziek, een knuffel met een piep of een rammel, geluiden van een huis waar ze nu niet meer wonen?

Geluiden en herinneringen

Praat met de leerlingen over geluiden en herinneringen. Hoe ouder je wordt, hoe meer herinneringen je hebt... oudere mensen hebben allerlei herinneringen die opkomen als ze een bepaald geluid horen. Of, je denkt aan een geluid en dan heb je die herinnering ook weer. Op <https://www.meelicht.nl/geluiden> vind je herinneringen van mensen aan geluiden van vroeger. Je kunt een paar van die herinneringen voorlezen.

Praat erover dat geluiden dus herinneringen kunnen oproepen en dat we daarom misschien gehecht kunnen raken aan geluiden. Dat je niet wilt dat een bepaald geluid verdwijnt omdat je het zo graag hoort. Soms krijgen mensen daar zelfs ruzie over. Dan willen sommige mensen dat de kerkklokken niet slaan, want daar worden ze wakker van. En andere mensen willen ze juist graag horen. Of er zijn mensen die vinden dat de fabriekssirene niet moet loeien, want iedereen heeft toch een horloge of een telefoon waar je zelf de tijd op kunt zien. Maar sommige mensen hebben fijne herinneringen aan vroeger en willen dat de sirene blijft loeien, elke dag. Moet je die geluiden bewaren, omdat ze oud zijn en er al heel lang zijn? Of mogen ze ook wel eens weg, omdat de (bijvoorbeeld) fabriek ook allang niet meer werkt?

Geluiden bewaren

Sommige mensen verzamelen en bewaren geluiden voor later. Dan hoeven we ze nooit te missen! Luister maar eens naar verschillende heel gewone geluiden van <https://www.instituutvoorhuisgeluid.nl/vind>. Hier zitten (natuurlijk) geluiden bij die op een dag niet meer 'in het echt' te horen zullen zijn.

Onze eigen geluiden

Maak met je telefoon opnamen van de geluiden in de klas. Van een 'werkende' klas als geheel, maar ook van specifieke taken. De geluiden kunnen jullie afluisteren via het digibord. Praat met elkaar over welke van die geluiden bewaard zouden moeten worden en waarom.

Extra optie: vraag thuis aan (groot)ouders naar herinneringen aan geluiden. Laat hen dat opschrijven (zoals op de website van Meelicht met geluiden-herinneringen) en door de leerlingen laten meenemen. Of de (groot)ouders komen naar de klas komen en vertellen erover. Het mooie hiervan is, dat de geluiden weerspiegelen waar de mensen vandaan komen. (Groot)ouders die niet in Nederland zijn geboren, vertellen over geluiden die we hier misschien nog nooit gehoord hebben. Zo kan er via de geluiden een wereld open gaan.

Evaluatie & reflectie:

- Wat hebben we gedaan?
- Is het jammer als geluiden verdwijnen? Waarom wel, waarom niet?
- Wat moeten we doen als iemand wil dat een geluid weggaat (kerkklok, schoolbel) en iemand anders wil dat het geluid blijft?

Bijlage 1

Links naar bruikbare geluiden van Beeld en Geluid:

- Stoomtrein: https://soundcloud.com/dick-1952/geluid-van-een-vertrekkende?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- Elektrische tandenborstel: https://soundcloud.com/beeldengeluid/tandenborstel-uit-1995?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- Draaischijftelefoon: https://soundcloud.com/beeldengeluid/het-draaien-van-een-nummer-en?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- De telefoon rinkelt: https://soundcloud.com/beeldengeluid/het-rinkelen-van-een-telefoon-uit-1987?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- Wc doortrekken: https://soundcloud.com/beeldengeluid/geluid-van-een-ouderwetse-wc-met-stortbak?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- Stoomboten: https://soundcloud.com/beeldengeluid/het-hoorngeluid-van-diverse-stoomboten?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- Een kippenhok: https://soundcloud.com/thijs-geritz/henhouse?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- Een klas zingt voor de Sint in 1935: https://soundcloud.com/beeldengeluid/het-hoorngeluid-van-diverse-stoomboten?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
(misschien vinden we wel dat er niks veranderd is hier, dat is ook interessant)